

Over slaven en marrons in Suriname

DEEL 3: STEDMAN, EEN MILITAIR (1796)

NB Dit is een zichtexemplaar. Het toont u de titelpagina, inhoudsopgave, voorwoord, serie-overzicht en enkele representatieve pagina's.

Inhoud

INLEIDING	3	3	Gevaarlijk werk op de suikerplantages	33
1 LEVEN EN WERKEN VAN JOHN GABRIEL STEDMAN	4	4	Hollandse matrozen slechter behandeld dan slaven	34
2 AANKOMST VAN STEDMAN IN SURINAME	9			
1 Aankomst in fort Amsterdam	10			
2 De soldaten worden in Suriname goed onthaald	11			
3 LEEFWIJZE VAN EEN SURINAAMSE PLANTER	15			
4 DE SLAVEN, HUN AANKOMST EN HUN WERK	18			
1 Aankomst van nieuwe slaven uit Afrika	18			
2 De verkoop van de slaven in Suriname	19			
3 Soorten, aantallen en het werk van slaven op een gemiddelde plantage	20			
5 WREDE BEHANDELING VAN DE SLAVEN	21			
1 Kwart van de slaven wordt zeer slecht behandeld	21			
2 Slaven onderworpen aan ijzeren roede	21			
3 De bestraffing van een 18-jarige slavijn	23			
4 Wreedheden van opzichter Ebber op plantage 'De Hoop'	25			
5 Wreedheden van mevrouw S.	26			
6 Straffen in Paramaribo	27			
6 'DE WREEDHEDEN ZIJN NIET ALGEMEEN'	30			
1 Sommige slaven hebben een bevoorrechte positie	30			
2 Menslievende behandeling van slaven op sommige plantages	30			
		7	STRIJD TEGEN DE MARRONS	35
		1	Manier van leven van de marrons	35
		2	Aanvallen van de marrons	35
		4	Het leger van kolonel Fourgeoud slaat terug	38
		8	DE CULTUUR VAN DE SLAVEN	42
		1	Uiterlijk, gezondheid en manier van leven	42
		2	De taal van de slaven	42
		3	Manier van zingen	42
		4	Afrikaanse muziekinstrumenten	43
		5	Goede en slechte eigenschappen van de Afrikanen	45
		6	Godsdienst en bijgeloof van de slaven	48
		7	Begrafenis van slaven	49
		9	JOANNA, EEN KARAKTERVOLLE EN MOOIE SURINAAMSE	50
		10	QUASSI, EEN BEKENDE EN OMSTREDEN SURINAMER	53
			NAWOORD VAN STEDMAN	55
			BEGRIPPEN	56
			COLOFON DEEL 3	59
			DE DELEN IN DEZE SERIE	59

Inleiding

Tussen 1989 en 1993 is bij de rijksuniversiteit van Leiden in het kader van het project *Bouwstenen voor intercultureel onderwijs* een serie bronnenboekjes over de Surinaamse geschiedenis samengesteld door Leidse en Surinaamse historici, docenten en studenten. Doelgroepen waren docenten, schrijvers van schoolboeken, studenten en leerlingen die dieper op een onderwerp willen in gaan dan in het gewone geschiedenisonderwijs mogelijk is.

Anders dan in de oorspronkelijke serie staat in deze digitale opvolger in elk deeltje één auteur centraal. Ook is er aanvullend beeldonderzoek gedaan.

De Nederlandse overheid heeft het geschiedenisonderwijs met Tien Tijdvakken, Kenmerkende Aspecten, Historische Contexten, verplichte voorbeelden en een canon zodanig volgepropt dat de voorschriften onuitvoerbaar geworden zijn. Een toenemend aantal docenten trekt zich noodgedwongen of met genoegen steeds minder van de voorschriften aan. Zo ontstaat er onbedoeld door de overheid meer ruimte voor niet-westerse geschiedenis die er in de overheidsvoorschriften zeer bekaaid vanaf komt.

Wie op zoek gaat naar stemmen van ooggetuigen uit de tijd van de slavernij zal tot zijn teleurstelling ervaren dat vooral van blanke ooggetuigen indrukken bewaard zijn gebleven. Toch was het ook mogelijk een apart deel, '13: Stemmen van slaven en marrons' samen te stellen. Indirect komen in andere deeltjes ook slaven en marrons aan het woord.

Veel beschreven daden en gedachten zullen de haren van de huidige lezer ten berge doen rijzen. Dat overkwam, zo maken sommige bronnen duidelijk, ook veel blanken in de tijd van de slavernij. Uit de bronnen blijkt dat er toen zowel onder de blanke als onder de gekleurde bevolking zeer verschillend over slaven en de slavernij werd gedacht.

Uit de geraadpleegde bronnen zijn alleen fragmenten geselecteerd die met de slavernij in Suriname te maken hebben. De cursieve teksten en de meeste (tussen)titels zijn van ons. Het taalgebruik in de oude bronnen is zoveel mogelijk gehandhaafd.

Voor het leesgemak hebben we sommige woorden in de moderne spelling geschreven, bijvoorbeeld 'zo' in plaats van 'zoo', 'slaven' in plaats van 'slaaven', 'gewichtig' in plaats van 'gewigtig' en 'sche' aan het eind van een woord is gewijzigd in 'se'.

Uit historische en taalkundige overwegingen wijzen we het elimineren van woorden, bijvoorbeeld 'slaaf' vervangen door 'tot slaaf gemaakte' af. Slavernij bestond eeuwenlang onder veel volken; niet alleen onder Europeanen, ook onder Afrikanen en Arabieren bijvoorbeeld. Velen werden niet tot slaaf gemaakt maar als slaaf geboren. Beseffen dat de inhoud van begrippen in de loop van de tijd verandert en dat ze in dezelfde tijd verschillend worden geïnterpreteerd, is raadzamer en haalbaarder dan te pogen begrippen te vervangen.

NARRATIVE,
of a five years' expedition, against the
 Revolting Negroes of Surinam,
in GULIANA, on the WILD COAST of
SOUTH AMERICA;
from the year 1772, to 1777.
 elucidating the History of that Country, and
describing its Productions, Viz.
Quadrupoles, Birds, Fishes, Reptiles, Trees, Shrubs, Fruits, & Roots;
with an account of the INDIANS of Guiana, & NEGROES of Guinea.
 By CAPTⁿ J. G. STEDMAN.
Illustrated with 80 elegant Engravings, from drawings made by the Author.
 VOL. I.

*"O quantum terra, quantum cognoscere cœli
 Provisum est! pelagus quantos aperimus in usus!
 Nunc forsitan grave reris opus, sed leta recurret
 Cum ratas, et coram cum jam mihi reddet Jolcon,
 Quia pudor! heu! nostros tibi tunc audire labores!
 Quam referam vasis tua per suspiria gentes!"*

Valerius Flaccus.

London, Printed for J. Johnson, St. Pauls Church Yard, & J. Edwards, Pall Mall. 1796.

Links: Zelfportret van John Gabriel Stedman. Naast hem ligt een dode marron.

Boven: Titelblad van een Engelse uitgave van zijn boek.

4 De slaven, hun aankomst en hun werk

18

1 AANKOMST VAN NIEUWE SLAVEN UIT AFRIKA

‘Naar huis terugkerende, deed ik het rijtuig aan de waterkant stil houden om een hoop menselijke wezens, die mijn aandacht zeer hadden getrokken, te beschouwen. Ik zal trachten ze te beschrijven. Het waren negers, mannen en vrouwen en enige kinderen, die kortelings van de kust van Guinea waren aangebracht, om als slaven verkocht te worden en die op dit ogenblik uit het schip gingen. Zij waren niets meer dan houten beelden, vertonende beenderen met een huid overdekt. Zij brachten mij het laatste oordeel in gedachten. Men zou gezegd hebben dat zij uit het graf kwamen of onder het mes van een heelmeester geweest waren. Kortom, zij waren wandelende geraamten.

Deze ongelukkigen, die een getal van zestig halen konden, werden door een matroos voorafgegaan en gevolgd. De één diende tot hun begeleider en de ander, met een bamboeriet gewapend, belette hen om af te dwalen, of hun tocht te vertragen. De billijkheid echter noodzaakt mij te verklaren, dat in plaats van dat verdrietig gelaat, dat voorkomen van smart en wanhoop dat men in boekjes en nieuwspapieren aan de negers bij deze gelegenheid toekent, ik niet één onder hen zag wiens aanschijn de minste neerslachtigheid vertoonde. Ik moet er ook bijvoegen dat de matroos die achteraan liep, niet dan met veel gematigdheid zich van zijn stok bediende.

Na met verbazing deze droevige hoop van menselijke schepsels gezien te hebben keerde ik naar mijn woonplaats terug, over zo'n schouwspel verontwaardigd en ontsteld.’

2 DE VERKOOP VAN DE SLAVEN IN SURINAME

'Een schip, van de kust van Guinea terugkomende, is nog niet aangeland, of de negers worden op het dek gebracht. Men laat hen een zuiverder lucht inademen, men wast hen, men verfrist hen met plantgewassen, bananen, sinasappelen, enzovoorts. Zij tekenden elkaar verscheidene beeltenissen op het hoofd zoals zonnen en halve manen, zonder hulp van een scheermes, zelfs zonder zeep en alleen met een stuk glas.

Nadat zulks is afgelopen, doet men een zeker getal aan land gaan om te koop gesteld te worden. Hun kleding bestaat alleen in een kleine lap katoen, voor hetzelfde doel waartoe de vijgebiaderen aan de eerste vader van het mensdom dienden. De vrouwen dragen ringen en koralen halssieraden, enzovoort. Die aan boord blijven, brengen aldaar de tijd door met lachen, met springen, met schreeuwen en in de handen klappen.

Ik heb hun gedaante na de ontschepping voldoende beschreven. Laat de lezer zich dan nu verbeelden dat hij, terwijl hij door de straten wandelt, ziet dat elke planter degenen die hem aanstaan, beschouwt en met de kapitein koop maakt. De prijs van een goede neger loopt doorgaans op vijftig of honderd pond sterling. Indien een negerin zwanger is, wordt zij duurder verkocht. Ik heb een Hollandse kapitein gekend, die zich bediend had van de zwangerheid van een negerin, die door hem voor een tijd tot minnares genomen was, om er een hogere prijs voor te vragen, dus zelf met zijn eigen bloed handel drijvend. Zijn landgenoten keurden dit echter ten hoogsten af.

Alvorens de koop te sluiten doet men de neger die te koop geveild is, altijd op een tafel of op een vat klimmen om dooreen heelmeeester onderzocht te worden, die hem verscheidene houdingen doet aannemen en armen en benen op verschillende wijze laat bewegen om over zijn krachten en gezondheid te oordelen. Indien de koper

voldaan is en de prijs overeenkomt, betaalt hij hem dadelijk. Elke neger die men koopt, wordt op de borst of schouder met een heet zilveren brandmerk, bevattende de eerste letters van de naam van de meester, gemerkt. Dit merk, hetwelk de grootte van een stuk geld van zes stuivers heeft, is niet zo pijnlijk als men wel denkt. Men smeert de gebrande plaats dadelijk met verse boter en na verloop van twee of drie dagen is hij genezen. Dit gedaan zijnde, geeft men aan de slaaf een nieuwe naam. Men vertrouwt hem vervolgens toe aan een andere slaaf, die hem op de plantage brengt. Men houdt hem aldaar zindelijk, men onderwijst hem daar en geeft hem goed voedsel, hij hoeft niet te werken gedurende de tijd van zes weken. Zulk een levensregeling is zo heilzaam dat men na verloop van die tijd in plaats van een wandelend geraamte, een vet mens vindt, wiens huid gevuld is, en zachtgeworden totdat deze op een onmenselijke wijze wordt vanéén gereten door geselingen, die een wrede eigenaar, of liever zijn schelmse opzichter hem laat toedienen.

Men herinnert zich ongetwijfeld hetgeen ik van hen gezegd heb, wanneer zij van de kust van Guinea aankomen en in welke zwakke en ellendige staat zij zich dan bevinden. Ik heb ook opgemerkt, dat zij spoedig hun lijvigheid weer terugkrijgen en dat men hen aan de zorg van een oude slaaf toevertrouwt, die hun de taal der volksplanting leert. Zover gevorderd zijnde, zendt men hen naar het land om te werken, waaraan zij zich met genoegen onderwerpen ofschoon ik enige voorbeelden van nieuw ingevoerde negers gezien heb die dat weigerden, in weerwil van de beloften, gebeden, bedreigingen en slagen zelfs, tot welke men toevlucht nam om hen ertoe te dwingen. Maar dat waren vorsten of personen van aanzienlijke rang in hun vaderland die door de lotgevallen van de oorlog tot de staat van slavernij vervallen waren en wier verheven gevoelens hun de dood deden verkiezen boven de vernedering en de ellende van de slavernij.

Bij verscheidene gelegenheden van dien aard heb ik andere slaven op de knieën zien vallen die hun meesters smeekten of zij de taak van de

gevangen prins of hoge persoon bij hun taak wilden voegen, hetgeen men hun soms toestond en zij bewezen hem dezelfde eerbied, alsof hij in zijn eigen land was.

Ik heb reeds doen opmerken, dat er 75.000 slaven van allerlei benamingen in Suriname zijn. Om een getal te hebben dat zich

gemakkelijker laat verdelen, zullen wij het stellen op 80.000 en daar de plantages een getal van 800 belopen, veronderstellen dat elke plantage 100 slaven heeft (ofschoon sommige daarvan er niet meer dan 24, en andere wel 400 hebben). Dus zullen wij het getal van 80.000 vinden.'

3 SOORTEN, AANTALLEN EN HET WERK VAN SLAVEN OP EEN GEMIDDELDE PLANTAGE

Vier mannen tot huiselijke dienst	4	3200
Vier vrouwen, dito	4	3200
Een kok voor de planter, opzichter, enz.	1	800
Een jager	1	800
Een visser	1	800
Een tuinman voor de bloem- en moestuin	1	800
Een neger, die belast is met het weiden van paarden en ossen	1	800
Een om de geiten te weiden	1	800
Een tot het weiden van de varkens	1	800
Een neger, wiens post is aan het gevogelte eten te geven	1	800
Timmerlieden, om woningen, vaartuigen, enzovoort te bouwen	6	4800
Kuipers om het vaatwerk te maken en te herstellen	2	1600
Een metselaar om de stenen grondvesten te bouwen en te herstellen	1	800
Negers, die enig handwerk oefenen en andere die alleen tot pronk dienen, wonende op Paramaribo	15	12.000
Een neger, de post van heelmeeester waarnemende	1	800
Zieken en ongeneeslijken	10	8000
Een min voor de kinderen die door hun moeders niet gezoogd kunnen worden	1	800
Zeer jonge kinderen die nog geen arbeid kunnen doen	16	12.800
Negers, die te oud zijn om te werken	7	5600
Negers, alleen geschikt om op het land te arbeiden	25	2000
Het hele getal der slaven	100	80.000

7 Strijd tegen de marrons

1 MANIER VAN LEVEN VAN DE MARRONS

‘De vernuftigheid van deze negers, wanneer zij zich gerust in de bossen bevinden, is ongemeen groot. Degenen tegen wie wij te strijden hadden, beroemden zich dat hun niets ontbrak en wij vonden hen tenminste dik en vet. Door middel van strikken die kunstig gemaakt waren en de diepe moerassen, vangen zij wild en vis in overvloed, die zij in de rook laten drogen om ze goed te houden. Hun velden zijn beplant met rijst, maniok, ignames, plantainbomen, enzovoort. Het zout trekken zij uit de as van palmbomen, zoals de Gentouw in de Oost-Indiëën doen, of zij gebruiken in plaats daarvan zeer dikwijls rode peper.

Op deze zelfde plaats ontdekte men een klein vaatje vol met beste boter, die bij een oude stam van een boom verborgen was. Onze jagers zeiden mij, dat zij van gesmolten vet van palmboomwormen gemaakt was. Men kon ze gebruiken als de Europese boter en ik vond ze zelf veel lekkerder. De negers maken ook boter van pistaches, waaruit zij de olie-achtige zelfstandigheid uitpersen en dikwijls doen zij die in hun soep. Zij hebben altijd palmboomwijn in overvloed. Zij weten die te verkrijgen door de insnijding van een vierkante voet in de neergehouwen stam. Vervolgens vangen zij het sap in een pot op. Dit sap gaat schielijk door de hitte van de zon aan het gisten en verschaft hen een aangename en koele drank, die kracht genoeg heeft om dronken te maken. De Latanus- of Pijnboom verschaft hen de nodige bouwstoffen voor hun huizen. De kalebassenboom bezorgt hen drinkschalen. De zijdeplant en de Mauricy bevatten draden waarvan zij hun hang-

matten maken en op de palmbomen groeit zelfs een soort van mutsen van een natuurlijk weefsel, gelijk ook bezems om te vegen. De koorden van allerlei soort van heestergewassen dienen hun voor touwwerk. Om hout te hebben, behoeven zij het slechts te hakken. Zij ontsteken vuur door twee stukken hout, welke zij by-by noemen, tegen elkaar te wrijven, terwijl zij daarvan zeer goede kurken maken die als elastiek zijn. Van het vet en de olie, welke zij in overvloed hebben kunnen zij kaarsen maken of lampen brandenen de wilde bijen geven hen was en uitmuntende honing. Zij weigeren volstrekt om kleren te dragen, en verkiezen naakt te lopen in een luchtstreek, alwaar de hitte de lichte kleding tot een last maakt. Zij zouden varkens en gevogelte kunnen aankweken en jacht- of wachthonden leren, maar zij vrezen dat het geluid van deze dieren en vooral het gekraai van de hanen, dat men van zeer wijd af in het bos kan horen, de plaats van hun verblijf verraden zal.’

2 AANVALLEN VAN DE MARRONS

‘Wij vernamen, door middel van de wachtpost aan de Patamaca, dat de muitelingen bij het oversteken van de rivier boven de post van ‘La Rochelle’, een kleine plantage vernield en de eigenaar, de heer Nybour, vermoord hadden.

Bijna op diezelfde tijd ontsnapte hun een opzichter van een plantage met behulp van een jonge neger. Deze liet hem in een kano plat op zijn buik liggen. Vervolgens sprong hij in het water alwaar het hem met de ene hand zwemmende en met de andere de kano voorttrekkende,

Een gewapende marron

in weerwil van het vuur der mitelingen, gelukte deze man gezond en behouden aan de Patamaca-kreek te brengen. Een dienst van zulk een ongemeen gewicht werd echter enige dagen daarna met driehonderd geselslagen betaald die deze zelfde opzichter aan de jonge neger liet geven, omdat hij vergeten had een sluis te openen. Ik zal geen aanmerkingen maken op deze onmenselijke daad maar mijn droevig verhaal vervolgen.

Van mijn kant vervolgde ik mijn reis tot aan de plantage “Mijn Genoegen”. Na de puinhopen van de plantages, die verbrand waren toen ik het bevel op ‘Devil’s Harwar’ (zie bladzijde 41) voerde, bezichtigd te hebben, kwam ik op de plantage van Le Pair. Hier vertelde mij één van de opzichters de wonderlijke manier waarop hij aan de mitelingen ontsnapt was. “Zij hadden reeds”, zei hij, “het voornaamste huis omringd toen ik nog niet wist dat zij zich op de plantage bevonden en bezig waren met deze aan vier hoeken in brand te steken. Te willen weglopen was niets anders dan zich aan een wisse dood bloot te stellen. In dit dringend gevaar nam ik de vlucht naar de zolder alwaar ik op een balk plat op de buik ging liggen, in de hoop dat de vijanden weldra verdwijnen zouden en dat ik zou kunnen ontsnappen eer de vlammen tot mij kwamen. Maar ik vergiste mij en zij bleven. De brand nam tegelijkertijd dermate toe, dat op de plaats waar ik mij bevond, de hitte ondragelijk werd en dat mij niets overbleef dan of levend te verbranden of van een hoge zolder naar beneden te springen midden tussen woedende vijanden. Ik besloot tot het laatste en ik had niet alleen het geluk om op mijn voeten neer te komen maar zelfs om mij te redden zonder een enkele kwetsuur, ofschoon de negers met sabels en haken gewapend waren. Ik nam ogenblikkelijk de vlucht naar de rivier waar ik met het hoofd naar beneden dadelijk in sprong. Omdat ik niet kon zwemmen, zonk ik weldra naar de bodem. Maar ik verloor de moed niet. Het lukte mij enige takken van een boom te vatten en mijn hoofd boven water te steken om vrij te kunnen ademhalen. Door middel van het dik geboomte waarachter ik mij verborg, bleef ik daar totdat

de muitelingen vertrokken waren, nadat zij alle blanken vermoord hadden. Een vaartuig kwam mij uiteindelijk verlossen.”

De 11de ontvingen wij bericht, dat men een zeker getal muitelingen aan de overzijde van “Devils Harwar” gezien had. Wij vernamen vervolgens dat zij de Commewijne verlaten hadden, van welke oevers zij, de 5^e, het huis van de eigenaar van “Killesting-Nova”, waarin de opzichter Slichter was opgesloten, verbrand hadden. Zij hadden de gehele plantage verwoest, drieëndertig vrouwen meegevoerd en het zoontje van een mulat verminkt, om zich over zijn vader te wreken. De negerjagers vervolgden hen.

Een officier van het krijgsvolk van de Compagnie was door de muitelingen gedood en zijn gehele krijgsbende, uit dertig man bestaande, in stukken gehouwen. Dusdanige gebeurtenissen overrompelde de gehele volkplanting met vrees en onsteltenis. De naam van deze officier was Lepper. Toen de heer Lepper vernomen had, dat de negerjagers een bezitting van de muitelingen tussen de rivier Paramata en het bovenste gedeelte van die welke de naam van de Cormoetibo draagt, ontdekt hadden, besloot hij om met zijn manschappen, die een gedeelte uitmaakten van een post aan de eerstgemelde van deze twee rivieren geplaatst, dwars de bossen te doordringen en deze aan te tasten. Maar de muitelingen werden door middel van spionnen van zijn besluit verwittigd en trokken hem tegemoet. Zij wierpen zich in een hinderlaag op zijn weg bij een diep moeras, dat hij doorwaden moest. De ongelukkige soldaten waren nog niet in dit moerassig water tot onder de armen ingegaan, of de negers kwamen uit hun schuilplaats voor de dag en schoten hen met gemak neer, daar de plaatsing waarin deze dappere soldaten stonden hen belette om opnieuw hun geweer te laden en meer dan eens vuur te geven. Hun onvoorzichtige maar moedige bevelhebber, die door een gouden lis aan zijn hoed kenbaar was, viel onder de eerste dood.

9 Joanna, een karaktervolle en mooie Surinaamse

Eén van de mooiste verhalen uit Stedmans boek gaat over de mooie Joanna. Toen Stedman in 1772 naar Suriname vertrok, was hij ongehuwd. Hij was nog maar kort in de kolonie toen hij een jonge slavin ontmoette, Joanna. Hij vertelt in zijn boek dat hij op slag verliefd werd.

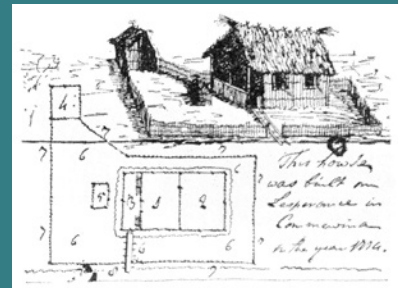
Joanna was een kleurlinge, een mulattin. Zij was hoogstens vijftien jaar. Als één van de vijf kinderen van een Hollandse koopman en de slavin Cerie was zij eigendom van een plantage-eigenaar die berucht was om zijn wrede straffen. Haar vader was van verdriet gestorven na vergeefse pogingen om Cerie en hun vijf kinderen vrij te kopen.

Op zijn beurt moet Stedman ook indruk hebben gemaakt op Joanna. Als hij twee dagen na hun eerste ontmoeting met hoge koorts op bed ligt, stuurt zij hem een mandje met fruit. Zodra de gelegenheid zich voordoet, vraagt Stedman aan Joanna of zij erin toestemt dat hij haar vrijkoopt. Joanna weigert, maar wil wel bij hem gaan wonen zolang hij in Suriname is. In zijn reisherinneringen geeft Stedman haar antwoord weer: 'Ik ben geboren als een lage, verachtelijke slavin. Indien gij van mij te veel werk maakt, zult gij de achting uwer vrienden zien verflauwen. Aan de andere kant zal het verkrijgen van mijn vrijheid u kostbaar, moeilijk, en misschien ondoenlijk wezen. Schoon slavin zijnde, klopt in mij echter een hart hetgeen ik vermeene, dat voor het hart der Europeanen niet behoeft te wijken. Ik schaame mij dus niet om u te erkennen, dat ik een waar gevoel van tederheid in mij ontdekke voor u die mij boven alle anderen van mijne treurigen staat met zoveel onderscheiding behandeld hebt. Gij hebt deernis met mij

De woning van Stedman en Joanna, in 1774 gebouwd op de plantage 'L'Esperance' (De Hoop) aan de Commewijn, zie blz. 25. Linksonder tekende Stedman Joanna en zichzelf met hun zoontje Johnnie.

Rechtsonder een schets van de woning, gemaakt door Stadman in 1776. Stedman schreef erbij: 1 de kamer waarin ik at, schilderde en brieven schreef; 2 slaapkamer van Joanna en mij; 3 galerij; 4 keuken voor Quaco (slaaf van Stedman); 5 kippenhok; 6 terrein voor eenden, twee schapen en een varken; 7 hekken rondom; 8 ingang.

gehad, mijn Heer! En thans ben ik er hoogmoedig op dat ik u op mijne knieën mag smeken, om mij toe te staan van bij u te blijven, totdat het noodlot ons vaneen scheidt, of dat mijn gedrag u reden geeft om mij uit uwe tegenwoordigheid te verbannen.”

Op de dag dat Joanna bij hem intrekt, organiseert Stedman een feest als was het hun bruiloft. Een officieel huwelijk tussen hen was onmogelijk. Seksueel contact tussen blanken en niet-blanken was zelfs verboden. Toch kwamen verhoudingen tussen blanke mannen en slavinnen veel voor en zij werden geaccepteerd. Zo komen enkele vooraanstaande dames uit de kolonie Stedman op zijn ‘bruiloft’ feliciteren met zijn keuze; zij maken hem complimenten over de schoonheid van Joanna.

Dat Joanna een slavin is, heeft voor hun verhouding ingrijpende gevolgen. Allereerst heeft Joanna geen enkele zeggenschap over zichzelf. Zo moet ze voor het samenwonen met Stedman toestemming hebben van haar eigenaar. In dit geval is dat geen probleem. De eigenaren van de plantage waartoe Joanna behoort, wonen in Holland en hun zaken worden in Suriname beheerd door vrienden van Stedman, die graag hun toestemming geven.

De onvrijheid van Joanna wordt opnieuw een probleem als hun zoon-tje Johnnie wordt geboren. Als zoon van een slavin is hijzelf ook een slaaf. Stedman besluit nu om Joanna en Johnnie toch vrij te kopen, maar daarvoor heeft hij niet genoeg geld. Wel weet hij ervoor te zorgen dat zij worden gekocht door een bevriende rijke weduwe. Joanna wordt nu gezelschapsdame van de weduwe. Deze laat voor Joanna in haar tuin een huis bouwen en geeft haar twee slaven. Bovendien zal Joanna de vrijheid krijgen als deze weduwe overlijdt. Omwille van Stedmans verdiensten wordt zijn zoon later door het bestuur van de kolonie vrijgemaakt; Joanna blijft echter slavin.

In 1777 moet Stedman uit Suriname vertrekken, omdat het expeditieleger naar Holland wordt teruggeroepen en hij vraagt Joanna met hem mee te gaan. Zij weigert echter. Stedman heeft haar antwoord in zijn boek vastgelegd: ‘Dat hoe smartelijk ook een scheiding, die misschien voor eeuwig zijn zou, verkoos zij niettemin in Suriname te blijven, omdat zij volmaakt overtuigd was, dat zij niet gevoelig over haar zelve beschikken konde, en omdat het in hare tegenwoordige gesteldheid beter was, dat zij de eerste van haar rang in Amerika bleef, dan een voorwerp van verachting, of een last voor mij in Europa te worden, hetgeen zeker stond te gebeuren, zo lang ons fortuin niet onafhankelijker was.’

Stedman schrijft in zijn herinneringen dat Joanna flauw valt als hij aan boord gaat van het schip waarmee hij naar Holland vertrekt. Joanna overlijdt enkele jaren later. Stedman is inmiddels in Europa getrouwd. Stedmans verhaal over zijn verhouding met Joanna is door hem romantischer gemaakt dan het in werkelijkheid was. Als we daarmee rekening houden, wordt Joanna’s weigering nog begrijpelijker. Uit Joanna’s antwoord blijkt dat een slavin aan een verhouding met een blanke een zekere status ontleende.

Daarnaast roept de verhouding ook vragen op. Stedman was in Suriname om de marrons te bestrijden. Heeft Joanna daar als slavin geen moeite mee gehad? Temeer omdat Stedman in zijn boek schrijft dat haar familie door één van de marronaanvoerders werd beschermd. En hoe reageerden de andere slaven op dergelijke verhoudingen?

Over slaven en marrons in Suriname

COLOFON DEEL 3

Samenstelling eerste uitgave

Loes Alink, Leo Dalhuisen, Christien Dubbeldam.

Marianne Eijgenraam, David Kips, Rolf Roth, Elise Storck,

Aad van de Wijngaart

Redactie heruitgave

Liesbeth en Leo Dalhuisen

Ontwerp en vormgeving

Hannie van den Berg Grafische Vormgeving en DTP

Beeldverantwoording voor deze serie

Surinaams Museum Paramaribo, Universiteitsbibliotheken van Groningen en Leiden, Rijksmuseum Amsterdam, Zeeuws Archief

Heruitgegeven door

historypicturesanddocuments.com 2017

Contact

info@historypicturesanddocuments.com

DE DELEN IN DEZE SERIE

- 1 Herlein, een Fries in Suriname (1718)
- 2 Hartsinck, een regent (1770)
- 3 Stedman, een militair (1796)
- 4 Lammens, een jurist (±1815-±1835)
- 5 Kuhn, een arts (1827)
- 6 Benoit, reiziger, tekenaar en schrijver (1829-1831)
- 7 Bosch, een predikant (1843)
- 8 Teenstra, een landbouwkundige en abolitionist (1835-1842)
- 9 Kappler, militair, koopman en bestuurder (1836-1842)
- 10 Van Hoevell, Kamerlid en abolitionist (1854)
- 11 Wolbers, onderzoeker en abolitionist (1861)
- 12 Winkels, blankofficier, tekenaar en schrijver (1839-1893)
- 13 Stemmen van slaven en marrons
- 14 Planters aan het woord (1787-1859)
- 15 Plakkaten: de slavernij geregeld

Verkrijgbaar bij:

historypicturesanddocuments.com